

tovanja izročila), je njegova komparativna analiza prepričljiva, saj temelji na izjemno poglobljenem in širokem poznavanju pesemskega gradiva in temeljnih motivov v južnoslovanski (nekoliko manj to velja za neslovansko balkansko pesemsko dediščino) in evropski pesemski dediščini ("ljudskem pesništvu"). Takšna analiza na eni strani učinkovito razblijna naivne predstave o "našosti" in "tujosti" folklornega gradiva in razkriva nepredvidljive tokove in transformacije zmeraj živega izročila (pogosto ne tako starega, kot se zdi), čeprav obenem v enem od bistvenih sklepov naloge opozarja, da so razlike med slovensko in "srbohrvaško" poetiko in glasbo v glavnem vendarle takšne, da so prepletanja med njima zaradi nekompatibilnosti jedra izročila pravzaprav majhna (120). Kljub temu pa je toliko pomembnejše spoznanje o tem, kako tovrstna dediščina v resnici bogati celoten "nacionalni" kulturni prostor ali pa omogoča vsaj nastanek relativno samosvojega belokranjskega kulturnega prostora (123), za katerega so značilne povezave in prepletanja različnih tradicij.

Kljub navdušenju nad opravljenim delom pa ostaja nekaj pripomb. Glavna pripomba ne zadeva avtorja, temveč oblikovalca, ki se je odločil za format knjige, ki ga je težko držati v rokah, še posebej pa nam je branje otežila razmetanost gradiva. Tako najdemo - poleg glavnega besedila - na enem mestu opombe, na drugem citirano literaturo, na tretjem pa pesmi, ki jih avtor analizira. To je tudi za najbolj potrpežljivega bralca zelo naporno. Pri izdaji, ki nosi pečat ZRC SAZU, bi vsekakor pričakovali nekaj manj jezikovne površnosti (Bela

krajina je celo na naslovnici knjige zapisana narobe!).

Nekaj pripomb zadeva terminologijo. Nisem prepričan, da je izraz "ljudsko pesništvo" najustreznejši, saj nas preveč asociira na "stihoklepstvo" brez petja. Nekaj terminološke površnosti kaže dosledna uporaba izraza "običaj", ki smo ga v zadnjih desetletjih etnologi nadomestili z dvema terminoma, "šege in navade".

Sklepna pripomba bi zadevala odnos med poljedelci in živinorejci (pastirji), ki naj bi bil posebej značilen za ohranjanje kulturne identitete pribegov (in transformacijo pastirjev v obrambne vojščake v Vojni krajini). Čeprav drži, da je bil velik del uskoških pribegov pravoslavne vere pastirjev, njihovo etnično izhodišče večinoma bržkone ni bilo srbsko, saj je bilo na osrednjem Balkanu veliko staroselskih balkanskih etničnih skupin (romaniziranih in tudi ne romaniziranih), ki se v času turških vpadov še niso asimilirale v večinskem slovanskem prebivalstvu. Vprašanje je, če se je etnično srbsko prebivalstvo ukvarjalo samo ali predvsem z živinorejo oz. pastirstvom.

Bistveno pa je, da folkloristične raziskave, kakršna je izvrstna raziskava o uskoškem pesemskem izročilu v Beli krajini, dokazujejo, da nobena kultura, etnična skupnost, narod, lokalna ali regionalna enota ni samostojen otoček v svetu, temveč je živo vpeta v bližnjo in tudi daljnjo okolico ter je neprestano podvržena procesu vzajemne izmenjave "izročila", ki ga v veliki meri transformira v značilno lokalno živo tradicijo, z vsemi pozabami, spominom in ustvarjalnostjo vred.

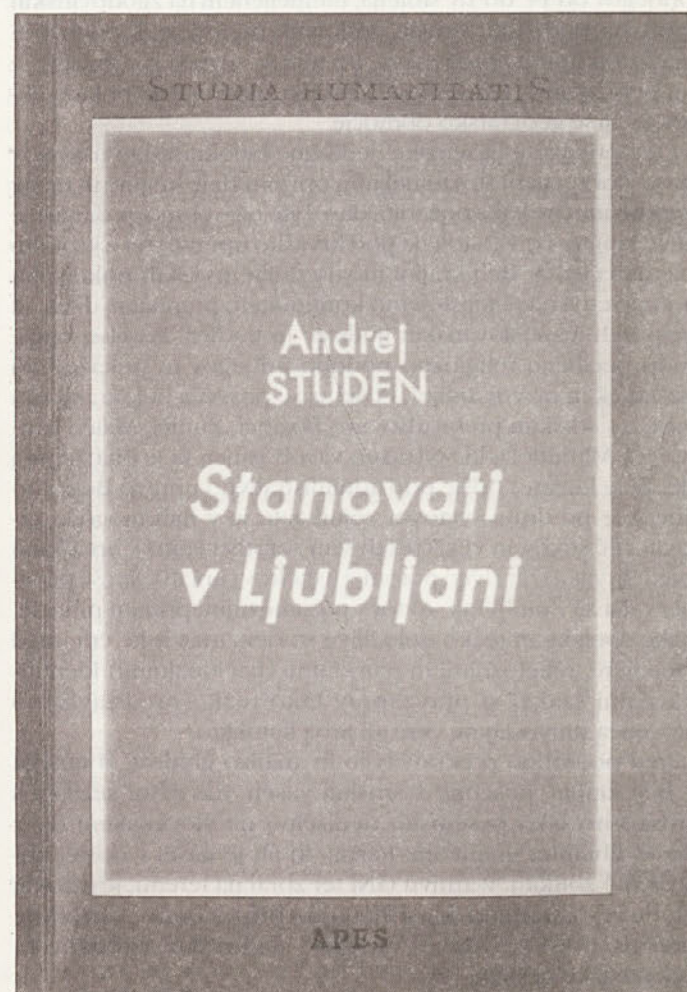
Rajko Muršič

ANDREJ STUDEN, STANOVATI V LJUBLJANI.

Studia humanitatis, Apes, 4,
Institutum studiorum humanitatis,
Ljubljana 1995.
226 str.
ISBN 961-6085-10-7

Ohranjene popisnice štetij prebivalstva v Ljubljani, ki obsegajo obdobje druge polovice prejšnjega stoletja vse do I. svetovne vojne, so neprecenljivo gradivo za raziskovanje vsakdanjega življenja. Kot opaža avtor, mu gradivo omogoča - stoletje kasneje - vstopiti v posamezne hiše in stanovanja ter skozi opise popisovalcev "uzreti" podobo takratnih stanovanj, se seznaniti z bivalnimi in gmotnimi razmerami v posameznih gospodinjstvih, do določene mere lahko sklepa tudi o duhovnem stanju prebivalstva (gre za vprašanja o konfesionalnosti in - z rezervo vzeta - o občevalnem jeziku), povrhu vsega pa se prek zapisov lahko seznaniti malodane z vsakim posameznim prebivalcem posebej, četudi ne iz oči v oči.

Mukotržno vnašanje in obdelava teh podatkov za določene predele Ljubljane, pravzaprav za določene ulice in stanovniške hiše, se na koncu obrestujeta s plastičnim prikazom podobe življenja v določeni dobi ter z dokaj verodostojno rekonstrukcijo sprememb na "banalni" ravni vsakdanjega

življenja.

Zgodovinar Andrej Studen nam v delu *Stanovati v Ljubljani* (s sramežljivo skritim podnaslovom *Socialnozgodovinski oris stanovanjske kulture Ljubljančanov pred prvo svetovno vojno*) prikaže posamezne skice iz življenja takratnih Ljubljančanov, pri čemer njegovo pripoved dodatno poživijo tudi posamezni sodni spisi iz tistega časa, ki - posredno ali neposredno - zadevajo bivalno kulturo Ljubljančanov in Ljubljančank. Statistična analiza podatkov je le nujno ogrodje, na katerega avtor priprave prikaz vsakdanjega življenja in nekatere pikantne podrobnosti.

Andrej Studen nas vodi od kratkega, a izčrpnega prikaza mesta Ljubljane v obravnavani dobi, prek analize popisnic, kolikor zadevajo poselitev, do posameznih ulic, hiš in stanovanj. Tam, na elementarni ravni vsakdanjega življenja, ga zanimajo higienske razmere (v prvi vrsti ureditev sanitarij), pri katerih avtor spretno kombinira vire iz popisnic, objavljene statistike in memoarje ter arhivsko gradivo v zvezi s sodnimi in

inšpekcijskimi postopki v takratni Ljubljani, potem se loti socialnozgodovinske analize izbranih gospodinjstev (ta zadeva velikost stanovanj, število stanovalcev skupaj s podnajemniki, sorodstvene vezi, velikost posameznih družin, socialno razslojenost prebivalcev ter položaj žensk/e/ v družini), stanovanjske kulture in njenega spreminjanja pri posameznih družbenih slojih, na koncu pa nam postreže še s pikantnostmi v zvezi z medsosedskimimi odnosi in kaljenjem nočnega miru ter prostitucijo. Poleg tega najdemo na koncu tudi pregledne tabele s konkretnimi podatki, tako da lahko že med branjem pripovedi pokukamo v katero od tabel, da ne pozabimo, na čem temelji pripoved, napisana v zelo sočnem slogu.

Stanovati v Ljubljani je privlačna pripoved o delčku vsakdanjega življenja naših prednikov, s katero smo dobili še eno sodobno delo, ki se umešča med sodobna prizadevanja po obravnavanju "majhnih" vsakdanjih tem, s pomočjo katerih tako zgodovinopisje kot druge družbene in humanistične vede uspešno preskakujejo medsebojne plotove.

GIOVANNI LEVI, NEMATERIALNA DEDIŠČINA: Življenjska pot piemontskega eksorcista iz xvii. stoletja.

Studia humanitatis,
Institutum studiorum humanitatis,
Ljubljana 1995.
237 str.
ISBN 961-6085-12-3

Mikrozgodovinska študija italijanskega antropološko usmerjenega zgodovinarja navdušuje zaradi pripovedne svežine in skoraj neverjetno izčrpnega prikazanega življenja v majhni piemontski vasi Santena. Ob zgodbi lokalnega eksorcista (izganjalca zlih duhov) in ozdravitelja, župnika vikarja Giovanna Battista Chiessa, ki je ostala zapisana v sodnih spisih ob procesu zavoljo njegove dejavnosti med letoma 1694 in 1697, nam Giovanni Levi mojstrsko razgrne zgodovinski okvir, znotraj katerega je mogoče razumeti konkretno zgodbo in delček življenjske usode glavnega junaka. Ta okvir, utemeljen na izčrpnem preučevanju dokaj bogatih arhivskih virov iz 17. stoletja za širše območje vasi Santena, ponuja dve perspektivi, v katerih se kaže vzpostavljanje novoveške državne uprave na nekem konkretnem območju. Prva zadeva širša razmerja moči, ki se kažejo v premikih in načinu vodenja lokalne oblasti, druga perspektiva pa kaže konkretne načine prilaganja na te vzvode moči s strani posameznikov v določenem lokalnem okolju. Prav te neoprijemljive silnice delovanja oblasti oz. načine ohranjanja določenih razmerij moči v lokalnem okolju imenuje Levi "nematerialna dediščina".

STUDIA HUMANITATIS

Giovanni
LEVI

*Nematerialna
dediščina*

*Življenjska pot
piemontskega
eksorcista
iz XVII. stoletja*

ŠKUC
Filozofska fakulteta

Mikrozgodovinska študija je nekakšna etnografija brez terenskega dela, je empirični prikaz življenja neke določene skupnosti ljudi, kakor se pač kaže po preostalih pisnih virih. Kadar se ti viri, posebej to velja za pričevanja pred sodišči, dotikajo različnih vidikov vsakdanjega življenja, je mogoče prikazati veliko "vsakdanjih" podrobnosti, ki jih globalno zgodovinopisje, usmerjeno v zanimanje za "visoko" politiko, ne zazna.